

ΑΡΧΑΙΟΜΕΤΡΙΚΑ ΝΕΑ

Επιμέλεια: Γιάννης Μπασιάκος

Το Ινστιτούτο Κύπρου

Με χαρακτήρα μη κερδοσκοπικό και στόχους την έρευνα για την πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας ιδρύθηκε το 2005 το Κυπριακό Ινστιτούτο (The Cyprus Institute) και το 2007 έγιναν τα εγκαίνια της εγκατάστασής του στην περιοχή Αθάλασσα Λευκωσίας από τον αείμνηστο Κύπριο Πρόεδρο Τάσο Παπαδόπουλο. Το 2008, το Κυπριακό Ινστιτούτο έτυχε χρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση για ένα νέο έργο στο πλαίσιο του 7ου Προγράμματος-Πλαισίου με τίτλο «Science and Technology for Archaeology and Cultural Heritage in the Eastern Mediterranean» (STACHEM). Έκτοτε το Ινστιτούτο ακολούθησε μια δυναμική πορεία ανάπτυξης τόσο σε επίπεδο στελέχωσής του με έμπειρους και νέους ερευνητές στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς όσο και σε επίπεδο συνεργασιών με άλλα επιστημονικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων και ελληνικών (Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Ινστιτούτο Πολιτιστικής και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας Ξάνθης κ.ά.). Ήδη, το Κυπριακό Ινστιτούτο, μέσω του θυγατρικού κέντρου Science and Technology in Archaeology Research Center (STARC) διοργανώνει το πρώτο του διεθνές συνέδριο με τίτλο «Archaeological Sciences in the Eastern Mediterranean and the Near East» (ICASEMNE) στην Πάφο, 29 Απριλίου-1 Μαΐου 2010. Ευπρόσδεκτες για κρίση και παρουσίαση είναι εργασίες που εμπίπτουν σε όλους τους τομείς της Αρχαιομετρίας, ωστόσο έχουν ανακοινωθεί οι εξής κύριες θεματικές ενότητες: α) Archaeometallurgy in the Eastern Mediterranean and the Near East, β) Current Directions in Human Bioarchaeology, γ) Pigments, Paints and Dyes in Archaeology: Technology and Provenance, δ) Ceramic Production and Circulation in the Mediterranean, ε) Dietary Habits and Cooking Practices, και στ) Applications of Natural and Material Sciences to the Study of Archaeo-

logical Remains. Πληροφορίες-εγγραφές στην ιστοσελίδα: <http://icasemne.net>.

Ημερίδα Αρχαιομετρίας στο Μουσείο Θεσσαλονίκης

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και ο Τομέας Γεωφυσικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης διοργανώνουν ημερίδα με τίτλο «Αρχαιομετρικές Εφαρμογές στην Ελλάδα», που θα πραγματοποιηθεί την Παρασκευή 26 Φεβρουαρίου 2010. Τα θέματα που θα αναπτυχθούν, υπό μορφή διδακτική, περιλαμβάνουν: μεθόδους ανάλυσης αρχαίων υλικών, προσδιορισμού της προέλευσής τους, προσδιορισμού ηλικίας, μορφολογικής ανάλυσης, αρχαιοαστρονομίας και βιοαρχαιολογίας. Οι οργανωτές, Δρ Γρ. Τσόκας, καθηγητής Εφαρμοσμένης Γεωφυσικής του ΑΠΘ και Δρ Πολ. Αδάμ-Βελένη, Διευθύντρια του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, έχουν ήδη αποστείλει προσκλήσεις σε γνωστούς ερευνητές Αρχαιομετρίας, και το πλήρες πρόγραμμα θα κυκλοφορήσει σύντομα. Η ημερίδα απευθύνεται κυρίως σε αρχαιολόγους-ανασκαφείς, συντηρητές και ενδιαφερόμενους φοιτητές. Επικοινωνία-πληροφορίες: Χρ. Γκατζόλης, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, τηλ. 2310-830538, ή στο e-mail: arch.museum.thess@gmail.com.

Μαθήματα «Κεραμικής Πετρολογίας»

Το Εργαστήριο Fitch της Βρετανικής Σχολής Αθηνών διοργανώνει σειρά μαθημάτων διάρκειας δύο εβδομάδων με σκοπό την εισαγωγή στη μελέτη των κεραμικών, από τη σκοπιά της ορυκτολογίας, της γεωλογίας και της τεχνολογίας κατασκευής τους. Τα μαθήματα απευθύνονται σε φοιτητές-σπουδαστές που προετοιμάζονται για μεταπτυχιακές σπουδές στο αντικείμενο, καθώς και σε λοιπούς επιστήμονες που επιθυμούν να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις στην «κεραμική πετρολογία» και θα πραγματοποιηθούν στην Αθήνα, από 12

έως 23 Απριλίου 2010. Τα αντικείμενα που θα εξεταστούν είναι: α) οπτική-πολωτική μικροσκοπία, β) προσδιορισμός των κύριων πετρογενετικών ορυκτών, γ) ταξινόμηση των κύριων κατηγοριών πετρωμάτων, δ) χρήση και ερμηνεία γεωλογικών χαρτών, ε) μέθοδοι αναζήτησης και δειγματοληψίας πρώτων υλών για παραγωγή κεραμικών, και ζ) μελέτη και μικροσκοπική ανάλυση λεπτών τομών κεραμικών για διερεύνηση ζητημάτων τεχνολογίας και προέλευσης. Τα μαθήματα θα πραγματοποιηθούν μέσω διαλέξεων, σεμιναρίων, επιτόπιων μελετών στην Αίγινα (για θέματα γεωλογίας και δειγματοληψίας) με επίσκεψη σε παραδοσιακό εργαστήριο κεραμικής και άσκησης ενημέρωσης στη μελέτη και την παρουσίαση σχετικού ερευνητικού προγράμματος. Το κόστος συμμετοχής θα είναι 860-960 € και θα περιλαμβάνει διδασκαλία, διαμονή, έξοδα ταξιδιού υπαίθρου και υλικά εκπαίδευσης. Τα μαθήματα θα γίνουν στα αγγλικά, και έχουν εξασφαλισθεί μερικές υποτροφίες. Αιτήσεις των ενδιαφερομένων, συνοδευόμενες και από συστατικές επιστολές πρέπει να σταλούν μέχρι 31 Ιανουαρίου 2010 μέσω e-mail στη διεύθυνση: fisecretary@bsa.ac.uk. Μέχρι τότε πρέπει να σταλούν και αιτήσεις για χορήγηση υποτροφίας-κάλυψης του κόστους των μαθημάτων. Συνδιοργανωτές της εκδήλωσης είναι οι Dr. Evangelia Kiriati, Director Fitch Laboratory (fidirector@bsa.ac.uk) και Dr. Ruth Sinddall, Lecturer, Earth Science, UCL/UK (r.siddall@ucl.ac.uk), στις οποίες πρέπει να απευθύνονται οι ενδιαφερόμενοι.

Νέο Επιστημονικό Σωματείο

Ο «Αιγέυς» - Εταιρεία Αιγαιακής Προϊστορίας ιδρύθηκε την 1η Μαρτίου 2009 από τους Σοφία Αντωνιάδου, Γιώργο Βαβουρανάκη, Ιωάννα Γαλανάκη, Νεκτάριο Καραδήμα, Δέσποινα Καταπότη, Εύη Μαργαρίτη και Λευτέρη Ζώρζο. Είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία, με επιστημονικό, κοινωφελή, πολι-

τισμικό και μορφωτικό χαρακτήρα. Το ισχύον Καταστατικό εγκρίθηκε από το Πρωτοδικείο Αθηνών. Η έδρα της Εταιρείας είναι στην Αθήνα και συγκεκριμένα στην οδό Λητούς 6, Μαρούσι, ΤΚ 15124. Νόμιμος εκπρόσωπός της για την περίοδο 1.3.2009-28.2.2011 είναι ο Νεκτάριος Καραδήμας.

Σκοποί της εταιρείας είναι: α) η μελέτη, η έρευνα και η διάδοση της προϊστορικής αρχαιολογίας του ελλαδικού -και εν γένει αιγαιακού- χώρου, των όμορων περιοχών, καθώς και όσων περιοχών συνδέονται ιστορικά με αυτόν, από την Παλαιολιθική περίοδο έως και την Εποχή του Χαλκού, και, συγκριτικά, και στους ιστορικούς χρόνους, β) η ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την προϊστορική πολιτιστική κληρονομιά του αιγαιακού χώρου, μέσα από την προβολή και την ανάδειξη της τελευταίας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, γ) η συμβολή στην προστασία των προϊστορικών μνημείων πάντα σε συνεργασία με τους εκάστοτε αρμόδιους, κατά το νόμο, φορείς, δ) η ενίσχυση διεπιστημονικών συνεργασιών και ειδικοτήτων της αιγαιακής αρχαιολογίας, όπως η βιοαρχαιολογία, η αρχαιοβοτανική, η αρχαιοζωολογία, η γεωαρχαιολογία κ.λπ., και ε) η προώθηση των συνεργασιών με άλλες κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, όπως η φιλολογία, η κοινωνική ανθρωπολογία, η ιστορία, η φιλοσοφία κ.λπ. Η στήλη των «αρχαιομετρικών νέων» εύχεται κάθε επιτυχία στην πορεία της νέας Εταιρείας και ευόδωση των στόχων της. Πληροφορίες: Ν. Καραδήμας, nekkaradimas@yahoo.gr.

Διεθνές Συνέδριο Απόλυτων Χρονολογήσεων

Με τίτλο «Methods of Absolute Chronology» διοργανώνεται στο Gliwice της Πολωνίας το 10ο Διεθνές Συνέδριο της σειράς, από 20 έως 25 Απριλίου 2010. Το σημαντικό αυτό συνέδριο θα πραγματοποιηθεί από το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο της Σιλεσίας, το οποίο εκδίδει και το έγκυρο σχετικό περιοδικό

ΑΡΧΑΙΟΜΕΤΡΙΚΑ ΝΕΑ

κό *Geochronometria*. Οι κύριες θεματικές ενότητες του Συνεδρίου έχουν τίτλους: α) Methods of absolute chronology and their application in Quaternary Geology, β) Methods of dating and creation of absolute time scales for paleoclimatic reconstructions, γ) Isotopic and other methods in research of paleo- and modern environment, και δ) Methods and applications of dating archaeological objects. Η έμφαση, όπως προκύπτει από τα θέματα του Συνεδρίου, δίνεται κυρίως στη βασική έρευνα για την ανάπτυξη των ίδιων χρονολογικών τεχνικών, ώστε να επιτυγχάνονται, στη συνέχεια, καλύτερες εφαρμογές. Προκαταρκτικές εγγραφές μπορούν να γίνουν μέχρι 31.12.2009 και τελικές, μαζί με την υποβολή περιλή-

ψης για κάθε εργασία που θα υποβληθεί για κρίση και παρουσίαση, θα γίνουν μέχρι τις 15.3.2010. Το κόστος εγγραφής έχει καθοριστεί σε 175 € και οι εργασίες που θα παρουσιαστούν πρόκειται να δημοσιευθούν στο επιστημονικό περιοδικό του Πανεπιστημίου, ύστερα από αξιολόγηση. Πληροφορίες-επικοινωνία στην ιστοσελίδα: <http://conference.corbon14.pl>.

Άλλα συνέδρια και επιστημονικές συναντήσεις

- Ημερίδα της Historical Metallurgy Society: 20 Μαρτίου 2010 στο Εδιμβούργο της Σκωτίας, με διοργανωτές τους Fraser Hunder και David Dungworth. Πληροφορίες-επικοινωνία: fjh@nms.ac.uk.
- Accidental and Experimental Ar-

chaemetallurgy: HMS Annual Conference, 2-3 Σεπτεμβρίου 2010. Το συνέδριο θα συνδυαστεί με πειραματικές προσομοιώσεις παραγωγής μετάλλων μέσω παραδοσιακών τεχνικών και διοργανώνεται από τους David Dungworth και Roger Doonan. Πληροφορίες-επικοινωνία: r.doonan@sheffield.ac.uk.

Προκήρυξη θέσης επισκέπτη-ερευνητή

Το Εργαστήριο Fitch της Βρετανικής Σχολής Αθηνών εγκαθίδρυσε από το 2008 το θεσμό της πρόσκλησης του επισκέπτη-ερευνητή για συνεργασία σε θέματα ερευνητικών δραστηριοτήτων του (αρχαιομετρικές εν γένει μελέτες στον μεσογειακό/αιγαιακό χώρο). Με βάση τη νέα προκήρυξη θα

προκριθούν ένας ή δύο ερευνητές (κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος για περισσότερα από 5 χρόνια) για χρονικό διάστημα από έναν έως τρεις μήνες. Θα απασχοληθούν είτε σε ανεξάρτητο ερευνητικό πρόγραμμα είτε ως συνεργαζόμενοι σε τρέχουσες δραστηριότητες του Εργαστηρίου. Παραδοτέα της δραστηριότητάς τους θα είναι ένας απολογισμός των ερευνών τους και μια διάλεξη ή παράδοση σεμιναρίου στη Βρετανική Σχολή. Η αποζημίωση-υποτροφία θα είναι της τάξεως των 800 € μηνιαίως και θα υπάρχει ένα ποσό 1.000 € για ερευνητικές δαπάνες. Υποβολή των σχετικών αιτήσεων (και συστατικών επιστολών): 28 Φεβρουαρίου 2010 στην ηλεκτρονική διεύθυνση flsecretary@bsa.ac.uk.

Από το *Journal of Mediterranean Archaeology*

Curtis Runnels

«Mesolithic Sites and Surveys in Greece: A Case Study from the Southern Argolid», *JMA* 22/1 (2009), σ. 57-73

Τα αναπάντητα ερωτήματα που υπάρχουν για τη Μεσολιθική εποχή στην Ελλάδα είναι πολλά. Τρία από αυτά αφορούν α) την έκταση, την τοποθεσία και την οικονομία των αρχαιολογικών θέσεων, β) το αν οι μεσολιθικοί κάτοικοι ήταν αυτόχθονες ή άποικοι, γ) την ίδια την έννοια της Μεσολιθικής ως ξεχωριστής περιόδου της Προϊστορίας. Οι απαντήσεις σε αυτά τα θέματα είναι πολύ σημαντικές για δύο βασικούς λόγους: 1) την κατανόηση της μετάβασης και της αλλαγής του πολιτισμού από το Πλειστόκαινο στο Ολόκαινο, και 2) την έρευνα της προέλευσης της γεωργίας και της οικονομίας της νεολιθικής περιόδου.

Η αρχή της Νεολιθικής περιόδου στην Ελλάδα αποτελεί αντικείμενο έρευνας και διαμάχης εδώ και έναν αιώνα περίπου. Οι κυρίαρχες τάσεις είναι α) ότι η Νεολιθική προέρχεται από έναν αυτόχθονα μεσολιθικό πολιτισμό και β) ότι το μοντέλο κατοίκησης και οικονομίας στη Νεολιθική περίοδο εισήχθη στην Ελλάδα από την Ανατολία και την Εγγύς Ανατολή. Παρ' όλ' αυτά, μέχρι σήμερα, μόνο σε θεωρητικό επίπεδο μπορούμε να μιλάμε για την προέλευση του νεολιθικού πολιτισμού εξαιτίας της έλλειψης στοιχείων για τις αρχαιολογικές θέσεις της Μεσολιθικής περιόδου. Μέχρι ακόμα και πολύ πρόσφατα, δεν ήταν σαφές αν αυτό ήταν αποτέλεσμα της απουσίας μεσολιθικών τροφοσυλλεκτών στην Ελλάδα ή απλώς η έρευνα δεν είχε στόχο την ταύτιση μεσολιθικών αρχαιολογικών θέσεων και την ταυτόχρονη ανάπτυξη κατάλληλων μεθόδων έρευνας επιφανείας για την ανεύρεση μικρών διάσπαρτων λίθινων συνόλων τα οποία είναι χαρακτηριστικά της αρχαιολογικής μαρτυρίας της Μεσολιθικής περιόδου.

Στο άρθρο αυτό, ο Runnels, εφαρμόζοντας την εντατική έρευνα επιφανείας στην νότια Αργολίδα, προσπαθεί να αναγνωρίσει μεσολιθικές θέσεις και να τις εξετάσει στο πλαίσιο της κατανομής τους στον γεωγραφικό χώρο. Οι έρευνες επιφανείας που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα έχουν, μέχρι τώρα, αναγνωρίσει μεσολιθικές αρχαιολογικές θέσεις, οι οποίες ουσιαστικά αποτελούνται από διασκορπισμένα σύνολα λίθινων μικροεργαλείων. Τα αποτελέσματα πρόσφατων ερευνών επιφανείας σε μεσολιθικές θέσεις στην Αργολίδα, την Ήπειρο και τις Σποράδες φανερώνουν την ύπαρξη περισσότερων μεσολιθικών θέσεων από αυτές που είχαν ταυτιστεί στα πλαίσια παλαιότερων ερευνών της δεκαετίας του '80 και '90.

Ο Runnels, με τη μέθοδο επιφανειακής έρευνας που ακολούθησε, ταύτισε 7 επιπλέον μεσολιθικές θέσεις στην περιοχή της νότιας Αργολίδας από αυτές που είχαν ταυτιστεί από παλαιότερες έρευνες. Η ταύτιση των θέσεων αυτών βασίστηκε αφενός στην απουσία διαγνωστικών τύπων λίθινων εργαλείων πρωιμότερων ή υστερότερων περιόδων και αφετέρου στην παρουσία τύπων που απαντούν κυρίως στη Μεσολιθική περίοδο. Τα σύνολα των λίθινων εργαλείων των 7 θέσεων είναι προϊόντα της τεχνολογικής αλυσίδας και αποτελούνται κυρίως από φολίδες. Εξετάζοντας τη σχέση των 7 αρχαιολογικών θέσεων με το σπήλαιο Φράγγχι, το οποίο αποτελεί το «οικιστικό κέντρο-μόνιμη βάση» μιας γεωγραφικής περιοχής 300 τετραγωνικών χιλιομέτρων, οι 7 επιπλέον θέσεις ταιριάζουν στο μοντέλο της εποχικής κατοίκησης ή της κατοίκησης μιας περιοχής από τους τροφοσυλλέκτες για συγκεκριμένο σκοπό (logistical land-use foraging strategy). Σε αυτό συνάδει η απουσία λίθινων και οστέινων εργαλείων τα οποία απαντούν σε αρχαιολογικές θέσεις όπως το Φράγγχι. Με βάση ότι αυτές οι επτά θέσεις είναι σύγχρονες με το Φράγγχι, ο Runnels θεωρεί ότι οι μεσολιθικοί τροφοσυλλέκτες ακολουθούσαν εποχικές πρακτικές εκμετάλλευσης της γης και ότι ανήκαν σε φυλή τροφηλατών που κατοικούσαν στο Φράγγχι. Κατά συνέπεια, τα αποτελέσματα της έρευνας του Runnels συμβάλλουν ώστε να έχουμε για πρώτη φορά τον πιθανό σκελετό ή τη δομή των στρατηγικών που ακολουθούσαν οι μεσολιθικοί τροφηλάτες για την εποχική εκμετάλλευση της γης.

Σοφία Αντωνιάδου

Αρχαιολόγος, επιμελήτρια Μουσείου Πιερΐδη – Αρχαίας Κυπριακής Τέχνης